

Tidskriften *Kommunist* om kvinnofrågan

Ur tidskriften *Kommunist* nr 15 (1974)

Innehåll

Den proletära kvinnorörelsens historia	1
Arbetarkvinnor – bli fler som slåss! Aldrig socialism utan oss!	9

Lästips: Se även artikelsamlingen [Zenit om kvinnorörelsen i Sverige](#) som inne håller debattartiklar som publicerades i tidskriften *Kommunist* nr 16

Den proletära kvinnorörelsens historia

Vi har i denna artikel valt att presentera en genomgång av den socialistiska rörelsens syn på den s k kvinnofrågan. Vi kommer att visa, att den proletära rörelsen under hela sin ”marxistiska” existens förstått att arbetarkvinnornas specifika problem är nödvändiga att behandla inom ramen för den revolutionära strategin. Låt oss hoppas att vi med dessa sidor kan bidra till att råda bot på den historielöshet som präglat ”vänsterns” arbete med ”kvinnofrågan”.

Ekonomisk bakgrund

Maskinens införande i storindustrin revolutionerade kvinnans funktion i det ekonomiska livet. Kvinnan tillverkade inte längre bruksartiklar i hemmet, utan storindustrin försåg människorna med konsumtionsvaror, och det både billigare och snabbare än vad man i det gamla familjemässiga tillverkningssättet kunde klara av. Familjen förvandlades nu från en *produktionsenhet* till en *konsumtionsenhet*. Genom att de tidigare obegränsade arbetsmöjligheterna i hemmet beskars, uppstod genom bristen på arbeten utanför hemmet ett ”medelklassens kvinnoproblem”, som skildrats i många pjäser, romaner och noveller av författare som Ibsen, Strindberg och Bremer. Den borgerliga kvinnorörelsen uppstod ur den andliga misär som de skildrar.

De proletära kvinnornas situation förändrades på ett helt annat sätt genom maskindriftens införande och utvecklingen av de kapitalistiska produktivkrafterna. Hon kom att placeras vid maskinen. Mannens muskelkraft blev inte längre absolut nödvändig för arbete i fabriken. Det är mot denna bakgrund vi skall bedöma å ena sidan de borgerliga feministernas krav på ”rätt till arbete” och den proletära kvinnorörelsens krav på ”skydd mot för mycket arbete”.

Marx och Engels

Den proletära kvinnorörelsen har socialismen som mål. Socialismen som befriar arbetarkvinnan från en omänsklig arbetsbörda genom löneslaveriets avskaffande. Detta innebär att den proletära kvinnorörelsen inte kan begränsa sig till kamp för ett juridiskt likaberättigande, utan målet måste vara det samlade proletariatets frigörelse.

Medan problemet att överhuvudtaget få förvärvsarbete var ett problem för ogifta kvinnor bland borgerskapet, så var den övervägande delen av proletariatets kvinnor *tvungna* att arbeta oavsett familjestatus, graviditet eller amning. Proletärkvinnan påtog sig inte frivilligt förvärvsarbete, utan hon *tvingades* därtill av bitter nöd och elände.

Engels har i sin bok *Arbetarklassens läge i England* beskrivit de konsekvenser kvinnans

omänskliga fabriksarbete fick: ”Försummande av barnen, alkoholism är följderna.”

Marx utvecklade aldrig någon särskild teori för kvinnans frigörelse, utan han satte kvinnoarbetet i samband med kapitalets utvidgade reproduktion (en nödvändighet för kapitalet). Han analyserade förhållandet mellan den ekonomiska basen och samhälleliga institutioner – här familjen och äktenskapet – vilket kan användas för vår fortsatta analys.

Engels' bok *Familjens, statens och privategendomens ursprung* har dock en ansats till en teori för kvinnans frigörelse, som sannolikt också Marx stod för. Engels hänvisar ju direkt till Marx i förordet.

Marx' uppfattning

Marx ansåg att kvinnoarbetet uppstår genom, kapitalets värdeökningsprocess, och därigenom kan endast kvinnofrågan lösas inom ramen för upphävandet av motsättningen mellan lönarbete och kapital. Kvinnofrigörelse är alltså en frigörelse av hela mänskligheten.

Förtrycket av kvinnan på arbetsmarknaden, som lägre betald arbetare, härrör enligt Marx ur problemet med *arbetskraftens värde*. Arbetskraftens värde bestäms av de levnadsomkostnader som är nödvändiga för arbetskraftens reproduktion inom ett givet samhälle. Och då de gifta kvinnorna inte ensamma är avhängiga av sin egen lön, ty de bidrar enbart med ett supplement till familjens reproduktion, blir bytesvärdet för deras arbetskraft lägre än mannens. Det speciella men kvinnoarbetet (också barnarbetet) är dess tendens till *upplösning av familjen* och detta så Marx som ”den revolutionerande, ödeläggande sidan... , som kommer att upphäva det gamla samhället”.

Marx satte familjen i relation till dess ekonomiska ursprung och såg därför att utsugningen av barn och kvinnor måste leda till upplösningen av familjens ekonomiska grundval.

”Fakta innebär emellertid makt, och denna makt tvingade slutligen parlamentet att erkänna, att storindustrin, samtidigt som den upplöser den gamla familjens ekonomiska grundval och däremot svarande familjearbete också upplöser själva de gamla familjeförhållandena.”

Familjen är alltså inte något evigt förhållande, utan familjestrukturen förvandlas med produktionsförhållandenas förändring.

Att föreviga och förallmänliga den borgerliga familjen (den patriarkaliskt monogama kärnfamiljen) är av ideologisk och politisk betydelse för borgarklassen. Familjen är den grundval på vilken bourgeoisin har upprättat sitt herravälde.

Marx menade att kvinnans deltagande i produktionen, avslöjandet av familjestrukturen och insikten i familjens historiska föränderlighet skapade förutsättningarna för kvinnobefrielse. När lönearbetet gör kvinnan till utsugningsobjekt för kapitalet skapas förutsättningar för att hon skall kunna stå sida vid sida med den manlige proletären som likaberättigad. Genom att kvinnan blir en av familjens försörjare, vid sidan av mannen, undergrävs det herradöme som bl a är baserat på mannens försörjarroll.

Kapitalismens upplösning av den proletära familjen ger för kvinnan effekter både på det samhälleliga och det privata planet. Hennes samhälleliga arbete kommer i motsättning till de klassiska kvinnosysslorna – föda barn, sköta hemmet o s v. Hon förmår inte svara mot det borgerliga modersidealet.

Kvinnofrigörelsen under kapitalismen följs av motsättningen mellan att endera tjäna pengar eller uppfylla plikterna i familjens privata tjänst. Lösningen på denna motsättning ser Engels i produktionens socialisering.

”Med produktionsmedlens övergång till gemensam egendom upphör kärnfamiljen att vara samhällets ekonomiska enhet.”

Privathushållningen förvandlas till samhällelig industri. Barnens skötsel och uppfostran blir en offentlig angelägenhet.

Kvinnofrågan i SPD

Vi har valt att ta upp kvinnofrågans utveckling inom den tyska socialdemokratin relativt utförligt. Tysklands socialdemokratiska parti (SPD) var det parti, som före Bolsjevismens genombrott, betydde mest för formandet av den ”marxistiska” politiken. Genom sin storlek och teoretiska dominans inom den internationella arbetarrörelsen kom den att få ett avgörande inflytande på andra partier och strömningar över hela världen. Det var också inom den tyska socialdemokratin som, parallellt med Bolsjevikipartiets arbete på detta område, den proletära kvinnorörelsen började växa och grundragen i en kommunistisk kvinnopolitik stakas ut.

Till en början drev man på ett felaktigt sätt kampen mot kvinnoarbetets förödande konsekvenser för familjen och kvinnan. Detta kom bl a till uttryck i krav som riktade sig mot kvinnligt förvärvsarbete över huvudtaget. Denna riktning representerades av Allgemeine Deutsche Arbeiterverein (ADA), som bildades på initiativ av Lasalle 1863. Man menade att kvinnan skulle stängas in i sin egen sfär, d v s arbeta i hemmet istället för i fabriken. ADA fattade alltså inte, till skillnad från Marx och Engels, att kvinnoarbetet i en viss mening pekar fram mot kvinnans frigörelse. Inte heller den Internationella Arbetarassociationen (Första Internationalen) hade samma insikt som Marx och Engels. 1866 skrev Internationalen:

”Hem- och familjearbetet samt skötseln och barnpassningen och den första uppfostran ligger på kvinnorna och mödrarna, vilket måste innebära att de får en passande utbildning för detta arbete.”

Men på Internationalens Genèvekongress 1866 skedde en anpassning till den marxistiska synen på kvinnoarbetet. Man gjorde en åtskillnad mellan kvinnoarbetet som sådant, vilket det gällde att befrämja, och de kapitalistiska produktions- och arbetsförhållandena som man skulle bekämpa. Ännu på tyska socialdemokratins arbetarkongress i Eisennach 1869 kvarstod skillnaderna mellan lasalleanerna och marxisterna i denna fråga.

I programmet från Gothakongressen (1875) krävdes inte längre förbud mot kvinnoarbete, istället ställdes krav på ”inskränkning av kvinnoarbetet”. Kravet innebar inte något definitivt brott med den gamla förbudslinjen, för jämsides med detta fanns i programmet krav på ”normalarbetsdag”. Arbetsdagens reformering måste redan i sig innebära inskränkningar av kvinnoarbetet i den mån det rör arbetsdagens längd, pauser m m. Kravet på en inskränkning av kvinnoarbetet” framstår mot bakgrund av detta som dunkelt. Å ena sidan syftar det förmodligen till kvinnans uteslutande från speciellt hälsofarliga branscher, å andra sidan lever rester av den gamla förbudstanken mot kvinnligt industriarbete kvar (se Marx, *Kritiken av Gothaprogrammet*). Trots oklarheten innebar Gothakongressen att den period som kännetecknats av ”proletär antifeminism” var till ända.

Socialistlagens år — August Bebel

1878-1890 var socialistlagens år. Alla socialistiska organisationer var förbjudna, och endast SPDs riksdagsgrupp kunde fungera legalt. Emma Ihrer (senare redaktör tillsammans med Zetkin på tidningen Die Gleichheit) tillskriver just förföljelserna under socialistlagens år den största betydelse för utvecklingen av kvinnornas medvetande under denna period. Proletärkvinnorna fick in på bara kroppen känna vad det ville säga att vara socialdemokrat. Kvinnorna blev nu medansvariga för familjens inkomster på ett helt annat sätt än tidigare.

1878 var också det år då August Bebel's bok *Kvinnan och socialismen*¹ utkom med sin första upplaga. Den kom att bli något av "kvinnornas socialistiska bibel". I anknytning till en historisk överblick utvecklade Bebel bl a ett perspektiv på kvinnans ställning i ett framtida socialistiskt samhälle. Boken innehåller inga nya avgörande landvinningar, men kom p g a sin realistiska framställning av den dåtida sociala och sexuella misären att bli ett klassiskt verk, som också var förståeligt för den vanliga proletärkvinnan. Mellan 1878-1909 kom den ut i femtio olika upplagor. Bokens brister utgörs framför allt av det föråldrade etnologiska materialet. Men dess förtjänster överväger vida dess brister.

Clara Zetkin

Efter Gothakongressen kom kvinnofrågan först på dagordningen vid den Internationella Arbetarkongressen

I Paris 1889, På denna kongress trädde Clara Zetkin fram med en teoretisk vidareutveckling av de ståndpunkter socialdemokratin tidigare uppnått. Liksom Marx och Engels ansåg hon att kvinnofrågan var ekonomiskt betingad (också hennes begränsning) och hon satte kvinnofrigörelsen i samband med kvinnoarbetet och den därmed vunna oavhängigheten mot mannen.

Enligt Zetkin fanns det ingen "verklig" motsättning mellan män och kvinnor, och därför var det också kvinnornas plikt att träda in i det socialistiska arbetarpartiet. Hon betonade starkt klasskampslinjen som senare också blev det centrala i den proletära kvinnorörelsen.

Vid denna tid gick de zetkinska tankegångarna segrande fram. Det betydde en *agitorisk* och *organisatorisk* satsning på industriarbeterskorna. Men genom att ställa de organisatoriska och politiska uppgifterna alltför snävt, så utvecklades en annan avvikelse från de av Marx och Engels formulerade tankegångarna. Man kom att helt försumma familjeaspekten och nödvändigheten av familjestrukturens förändring som en av betingelserna för kvinnofrigörelsen. SPD reflekterade aldrig över familjen funktion som producent av beroende för och underordning av kvinnan. Man underskattade familjens inneboende auktoritetsstruktur, en struktur som tillförsäkrar mannen den härskande ställningen. Här återspelas den avgörande bristen i all tidigare socialistisk kvinnofrigörelseteori: *avsaknaden av psykologiska och ideologiska kategorier*. Man förmådde inte placera in arbetarkvinnan i hennes totala sociala sammanhang, d v s nå en syntes i analysen av köns- och klasstillhörighet.

Här framförde Zetkin vissa principiella resonemang framför allt om förhållandet till den borgerliga kvinnorörelsen. Hon tog som utgångspunkt för sitt resonemang uppfattningen att mannen i familjen är "besittare" av värde och kvinnan "icke-besittare". I detta ligger källan till den ekonomiska avhängighet och den sociala rättslöshet som karakteriserar det kvinnliga könet. Hon skilde på olika kvinnofrågor för kvinnor i arbetarklass, mellanskikt, bland intellektuella och i borgarklassen. Hon ansåg att de icke-proletära kvinnorna måste kämpa mot männen inom sina klasser, men arbetarklassens kvinnor skulle kämpa tillsammans med männen. Hon kom alltså att förneka att det existerade en reell motsättning inom arbetarleden mellan man och kvinna. En motsättning som det måste utarbetas en politik för

Vad gäller familjen krävde hon aldrig någon förändring av den, vilket än en gång visar avsaknaden av en psykologisk sida i den socialistiska frigörelseteorin. Därmed blev en dubbel värdering av kvinnan inom den socialistiska rörelsen möjlig: Å ena sidan tilldelades hon den traditionella hustru- och modersrollen i familjen och å den andra mättes hon i partiet med "mansmåttstock". Den principiella inställningen till kvinnofrigörelsen kom hädanefter att

¹ Bebel's bok finns på marxistarkivet, se : [Kvinnan och socialismen](#) – Red ann

skjutas i bakgrunden medan dagskravens problem sköts i förgrunden.

Från 1900 (Mainz) kom SPD att arbeta med särskilda kvinnokonferenser, vilket alltmer kom att fjärma diskussionerna om specifika kvinnoproblem från partiets övriga verksamhet. På kvinnokonferensen beslöt man bl a att bilda ett utbildningsförbund för kvinnor och unga flickor. Synen på detta förbund säger en del om hur politiken utvecklats: ”Om sådana förbund genom uppfostran uppnår att husmödrarna blir mer upplysta barnuppfostrare, om de väcker kvinnornas solidaritetskänsla så har de uppfyllt sin målsättning”.

Riktningarna inom SPD

Inom SPD kom tre olika riktningar att utkristalliseras i kvinnodebatten, liksom i övriga frågor: det ortodoxa centrum eller centristerna, representerat av partiledningen, vänsterflygeln med Clara Zetkin och Luxemburg och så den reformistiska högerfalangen med Bernstein och E. Fischer i spetsen.

Centristerna stod *formellt* på den marxistiska teorins grund, men det var ingen överensstämmelse mellan partibyråkratiens verkliga inställning till kvinnofrigörelsen och den presenterade teorin. De hade en helt igenom patriarkalisk och småborgerlig syn på kärnfamiljen och kvinnan. När den proletära kvinnofrigörelsen hade svårigheter hånade man den och utropade skadeglatt att de haft minimal framgång i sitt arbete.

Vänstern representeras i kvinnofrågan av Zetkin och tidningen Likhhet. Den stannade inte vid att plädera för juridiskt likaberättigande mellan man och kvinna, utan blottlade de socio-ekonomiska mekanismer som redan från barnsben skapar en nedvärdering av kvinnan. (Se ovan Zetkin.)

Högern menade att den s k kvinnofrigörelsen står i motsättning till den kvinnliga ”naturen”. De strävade efter ett återförande av kvinnan till familjen och ville avskaffa hennes betungande förvärvsarbete. Även om denna ”lösning” är reaktionär pekar den ändå ut svagheter i den radikala vänsterns syn på kvinnofrigörelsen. Genom att betona det frigörande i kvinnans förvärvsarbete, men inte ställa krav som förändrade hennes ställning i familjen, kom vänsterns politik in i en cirkelgång. Kvinnorna strävade nämligen automatiskt efter ett befriande från förvärvsarbetet, som sågs och ses som det sekundära. De önskade istället förbättra sin situation genom att återvända till familjens ”trygga” sköte. Den proletära kvinnofrigörelsen försummade arbetarkvinnans ”individuella” problem som kvinna och satsade allt på klasskampaspekten. Låt oss komma ihåg Marx’ ord att världshistoriska händelser och personer så att säga förekommer två gånger: den ena gången som tragedi, den andra gången som fars.

De Oberoende Socialdemokraternas (USPD) bildande i april 1917 medförde att SPD:s mest kända kvinnor vandrade ut ur partiet: Luxemburg, Zetkin och Käthe Duncker. Även stora delar av den kvinnliga arbetarkadern följde den radikala falangen, bl a pga den propaganda som Likhhet drivit. Juni 1917 sparkades så Zetkin från Likhets redaktionsstol. SPD:s ”marxistiska” historia var slut!

Rådsrörelsen i Tyskland och kvinnofrigörelsen

Genom socialdemokratiens urartning 1914 kom den revolutionära socialismen att samlas inom andra organisationer: USPD och Spartakisterna (en tid fraktion inom USPD) samt senare KPD (Tysklands Kommunistiska Parti).

Rådsrörelsen började utvecklas åren kring ryska revolutionen, och dess kärna kom att bestå av en revolutionär elit som huvudsakligen bestod av förtroendevalda från metallindustrin. Formellt var de medlemmar av USPD och bildade där vänsterflygel tillsammans med Sparta-

kisterna.

Rådsstrukturerna som sådana skall inte behandlas här (se Grundsatserna, E. Mandels antologi och rådsocialisternas broschyr ”Från Spartakism till nationalbolsjevism – den sistnämnda ger en ganska ingående beskrivning av rådsstrukturens ”socialdemokratisering” i Tyskland). För rådsteoretikerna (t ex Ernst Däumig – vänster-USPD) betydde arbetarnas makt också de kvinnliga arbetarnas. Rådsrörelsens representanter menade att kvinnornas konfrontation med arbetsplatsproblemen inom arbetarråden skulle resultera i mobilisering av de kvinnliga arbetarna. I praktiken kom ytterst få kvinnor att representeras i råden. Två (!) kvinnor deltog i den första rådskongressen 1918. Vad gäller de lokala *driftsråden* deltog så gott som inga kvinnor. I de *kommunala råden* fanns ett fåtal. Inte heller i arbetarrådets centrala instanser fanns kvinnor (t ex Storberlins *exekutivråd* eller Tyska Republikens *centralråd*).

De genom krigsslutet avmobiliserade männen kom nu i allt högre grad att driva bort kvinnorna från arbetsplatserna och än mer fjärma dem från råden. Då flertalet kvinnor genom demobiliseringen ställdes utanför arbetslivet restes frågan om deras organisering. Svaret blev ”*husmodersråd*”. Dessa innebar en ”uppvärdering” och ett accepterande av hushållsarbetet, då det ju hette att bara de som hade *produktivt arbete* skulle få valrätt till råden. Kvinnornas speciella funktion i råden blev bestämd av den traditionella könsliga arbetsdelningen: kvinnorna ledde fattigvård, sjukhem, barnhem, skolväsende, livsmedelsförsörjning och spädbarnsvård.

Grunden till den tyska rådsorganisationens ineffektivitet vid mobiliseringen av kvinnorna låg i det att de ansåg fabriken vara rörelsens enda bas. På en: kvinnokonferens 1919 (anordnad av USPD) startade dock en diskussion om kvinnans ställning i rådssystemet i ljuset av förhållandet mellan formellt likaberättigande och reell frigörelse. Revolutioneringen av den proletära kvinnorörelsen kom dock av sig i ett läge då råden var på nedgång och började vandra in i reformismens klassarbetsfällor. Råden gick in för val till nationalförsamlingen.

Bolsjevikerna och kvinnans frigörelse

Lenin

För den kommunistiska rörelsen i Ryssland var kvinnans deltagande i det politiskt revolutionära arbetet av största vikt. Lenin uppfattade inte kvinnorna som en hjälptrupp till arbetarrörelsen, som inte behövde tas på allvar (som t ex Branting m fl socialdemokrater gjorde), utan han insåg att kvinnornas aktiva deltagande i det revolutionära arbetet var avgörande för att revolutionen skulle lyckas.

Lenin betonade att storindustrin frigör kvinnan och att hennes vyer vidgas under inflytande av arbetet vid fabrikena – hon blir mer upplyst och kan befria sig från den patriarkaliska familjens band. Storindustrin skulle skapa grunden för kvinnans fullständiga frigörelse, och Lenin ansåg redan tidigt att ”kvinnornas indragande i produktionen i grund och botten är en progressiv företeelse”.

I det partiprogram som antogs 1903 infördes om initiativ av Lenin en klausul om ”Fullständig jämlikhet i fråga om rättigheter för män och kvinnor”. Men lagstiftningen såg Lenin bara som en början, om än inte betydelselös. Upprepade gånger talade han om att ”inte en enda stat och ingen demokratisk lagstiftning åstadkommit hälften av det som sovjetregeringen gjorde under de första åren av sin existens” (t ex fri abort, kyrklig vigsel avskaffades och ersattes av frivillig registrering, skilsmässan blev en lätt procedur, förbudet mot homosexualitet upphörde). Men för att lagstiftningen skulle ha någon bärkraft i längden fordrades ett samlat program av samhällseliga åtgärder vidtogs (barndaghem, kollektiva mat- och tvättställen osv).

”Ju mer vi rensat bort det gamla, borgerliga lagarnas och institutionernas bråte, desto klarare har vi insett att detta endast innebar att marken gjordes fri för bygget, men att detta ännu inte var det-samma som själva bygget.

Kvinnan fortsätter att vara hemslavinna, trots alla befrielseåtgärder, ty hemhushållningen trycker ner henne, kväver, fördummar, förnedrar henne. fjättrar henne vid köket och barnkammaren, ödslar bort hennes arbetskraft på ett nästan barbariskt improduktivt, småskuret, enerverande, fördummande, nedtryckande arbete. Den verkliga befrielsen för kvinnan, den verkliga kommunismen kommer att börja först då och där masskampen (under ledning av proletariatet som förfogar över statsmakten) mot denna hemsmåhushållning börjar eller denna, rättare sagt, i massomfattande skala ombildas till socialistisk storhushållning.

Lenin säger senare i samma text (Det stora initiativet) att man måste värna om ”kommunismens groddar” (i detta fall allmänna matsalar, barnstugor o s v) och göra klart dess betydelse: ekonomisering av mänsklig arbetskraft, besparing av livsmedel, befriande av kvinnan från hemslaveriet.

”Vi brukar säga att arbetarnas befrielse måste vara dess eget verk. Arbeterskorna måste själva sörja för att dessa institutioner (ovan nämnda, vår anm) växer i antal, och denna kvinnornas verksamhet kommer att leda till en fullständig förändring av den ställning de tidigare intog i det kapitalistiska samhället.”

”Kommunismens groddar” hann aldrig slå någon djupare rot i människornas medvetande. Bit för bit kunde både lagarna och de därav följande serviceåtgärderna återkallas under stalin-tiden, utan att någon större opposition gjorde sig gällande. Visst var de ekonomiska besvärigheterna stora, men att först se till de ekonomiska frågorna, och sedan till vardagslivets måste vara felaktigt. Det var ett uttryck för att man inte var beredd på och stod oförstående inför den kulturella revolutionen, som är nödvändig för att människornas liv skall kunna totalrevolutioneras.

I mars 1934 återinfördes i Sovjetunionen lagen som förbjöd homosexualitet, och två år senare förbjöds åter abort.

”Abort, som förintar liv, är otillåten i alla länder. Den sovjetiska kvinnan har samma rättigheter som den sovjetiske mannen, men det löser henne inte från den stora och ärofulla plikten som naturen skänkt henne: att hon skall bli mor.”

”Hon skall bära liv. Och detta är inte någon privatsak, utan av stor social betydelse.”

Dessa uttalanden är från 1936, då abortlagstiftningen återinfördes. 1944 hade man löpt linan ut, och fastslog, att ”endast ett lagligen instiftat äktenskap tilldelar både make och maka rättigheter och skyldigheter”. Nu tilläts skilsmässa enbart i ”viktiga fall”, Moderskapet gavs officiell välsignelse – mödrar med mer än tio barn tilldelades utmärkelsen ”Hjältinnemoder”.

Hur kunde man så frångå sin från 1917-1920 revolutionerande lagstiftning? Det inleddes med återupprättandet av den patrialkala familjen. Den hade trots allt överlevt stormarna efter revolutionen, då allmän förvirring, förflyttningar och det nya samhällsarbetet, ”hotade” att verkligen göra familjen så överflödig, som Alexandra Kollontay förutspått. Men denna vision, där familjen som ekonomisk inrättning mer och mer skulle försvinna och, i Engels’ mening, endast kvarstå i form av en känslomässig, erotisk förbindelse, sågs inte med blida ögon av de reaktionära samlevnadsprofeter som övervintrat från det patrialkaliskt-kapitalistiska samhället. Alltså följde snart ett återupprättande av familjen som samhällets grundsten. Delvis under press från reaktionära pedagoger och ”vetenskapsmän”, och delvis under tryck av ekonomiska nödvändigheter och akuta sociala hänsyn. De sociala mål som var förutsättningen

för familjens revolutionering hade inte uppnåtts, och under tiden lyckades den patriarkala familjens beskyddare utnyttja den materiella eftersläpningen.

Kollontay

Liksom Clara Zetkin ansåg Kollontay att kvinnans ställning i produktionen var avgörande för hennes möjligheter till frigörelse.

”Det är inte kvinnans strävan efter jämlikhet som driver henne ut i produktionen, utan hennes deltagande i produktionen som får henne att ställa krav på rättigheter.”

Alltså, kvinnans ekonomiska beroende av mannen och hennes upplevelser av förtrycket i industrin leder till att kvinnan har större möjligheter till politiskt medvetande.

1905 började Kollontay driva kvinnofrågan inom partiet, eftersom hon ansåg att frågan var skandalöst eftersatt. Kollontay var också drivande, då det gällde att engagera arbetarkvinnorna för kommunismen och då det gällde att dra en skiljelinje gentemot den borgerliga kvinnorörelsen.

Fram till 1917 arbetade Kollontay huvudsakligen i exil med internationellt kvinnoarbete. Hon var bl a med och stödde tanken på en *Arbetarkvinnornas dag*, som började firas 1911. Både 1913 och 1914 firades dagen i Ryssland genom illegala möten. Dessa var enormt välbesökta och ledde till att arresteringar gjordes av talarna. Först 1917 vågade man åter högtidlighålla dagen. Det gjordes genom demonstrationer av arbetarkvinnorna för bröd och fred, som kom att vara en bidragande faktor till revolutionen.

Kollontay blev socialminister vid Oktoberrevolutionen. Denna post lämnade hon dock redan 1918 på grund av en konflikt med regeringskollegerna. Hon började nu plädera för sina idéer om ”den nya kvinnan” och ”den nya moralen”. Hon beskrev situationen i Sovjet vid den här tiden så här:

”I legalt hänseende hade ju kvinnorna fått alla rättigheter, men i praktiken levde de ännu under det gamla öket. Utan reell jämställdhet inom familjen, förslavad genom hushållsarbetets tusen små göromål och tyngd av moderskapets materiella bekymmer.”

Kollontay tog också initiativet till den första kongressen för arbeterskor och bondkvinnor. Hon tog aktiv del i den progressiva familjelagstiftning som infördes. Dessutom deltog hon i den massrörelse som kom till stånd för att dra in kvinnorna i uppbyggnadsarbetet, organisera moderskaps- och barnavård, upprätta kantiner, ta hand om föräldralösa barn och avskaffa analfabetismen.

När Kollontay pläderade för ”den nya moralen” menade hon att fria förbindelser skulle vara det vanliga i ett ”nytt samhälle” med en ny moral. Grunden för förbindelser mellan män och kvinnor skulle vara kamratskap, kvinnorna skulle inte få så mycket tid ”att tänka så mycket på kärlek, hennes arbete i samhällets tjänst kommer att absorbera henne mer och mer”.

”Det rent sexuella kommer däremot att bli underordnat... och det kommer, fast det låter tämligen paradoxalt, att bli henne likgiltigt åt vem hon ger sin kropp. Där har ni framtidens kärlek!”

Denna uppfattning väckte dock inget gensvar inom partiet.

”I denna fråga hörde jag till partiets radikalaste flygel. Mina teser, mina sexuella och moraliska åsikter bekämpades bittert av många manliga och kvinnliga partikamrater, vartill dessutom kom andra meningsskiljaktigheter inom partiet om de politiska riktlinjerna.”

Under stalintiden var Kollontay en av de få ”gamla” bolsjeviker som kom undan utrens-

ningarna. (Hon hade redan på ett tidigt stadium placerats utomlands för man på så sätt skulle minska hennes inflytande på den politiska utvecklingen i Sovjetunionen.) Kollontay fick nu erfara hur hela den radikala familjelagstiftningen bit för bit sopades bort.

Liksom Engels, Bebel; Lenin och Zetkin såg Kollontay kvinnans frigörelse som en kamp identisk med kampen för socialismen. Men hon hade dock en annan inställning till exempelvis den monogama kärleken. Engels lämnade här fältet fritt, medan Bebel trots sin familjekritik trodde på en puritansk monogamimoral, vilket också gällde Lenin, och Zetkin talade om den ”socialistiska familjen”. Kollontay gick vidare på Engels’ linje och distanserade sig klart från Zetkin och hennes lovsånger till ”det kvinnliga”. ”Framför oss står en personlighet, kvinnan som människa.”

KJ, AE

Använd litteratur:

Brinton: *Politikens irrationalitet* (Förbundet Arbetarmakt)

Bölke: *Kvindeemancipationsteorins udvikling fra Karl Marx till rådsbevaegelsen* (Modtryck)
Från spartakism till nationalbolsjevism (Förbundet Arbetarmakt)

Lenin: [Om kvinnans frigörelse](#). (på marxistarkiv.se)

Matthis/Vestbro: *Kvinnokamp* (Gidlunds)

Schimanski: *Kvinnan och revolutionen* (Cavefors)

Thönnessen: *The Emancipation of Women* (Pluto Press)

Vi människor 1/72, 1/73

Arbetarkvinnor – bli fler som slåss! Aldrig socialism utan oss!

Arbetarklassens frigörelse – för både män och kvinnor – kan bara nås genom en socialistisk revolution. Men revolutionen är ingen automatisk lösning. Likaväl som borgerligt auktoritära förhållanden eller arbetsdelningen inte kommer att krossas i revolutionen, likaväl kommer arbetarkvinnorna att få driva en hård kamp efter revolutionen för att uppnå sin frigörelse. Men grunden är ett annat ekonomiskt system som inte bygger på utkonkurrering av människor.

Kamp som förs med ett inomkapitalistiskt perspektiv skapar motsättningar mellan olika arbetargrupper. I det här samhället *tingas* yngre arbetare att konkurrera med äldre, utländska arbetare med svenska, kvinnliga och manliga. De tvingas att konkurrera om att behålla eller få ett arbete, och om sämre och bättre jobb.

I kampen mot förtrycket och för ett nytt samhälle har vi inte råd att vara splittrade. För att arbetarkvinnan ska kunna nå sin frigörelse måste hon dras med i den revolutionära kampen. Under kampen kommer hennes självförtroende att öka, en styrka hos henne kommer att skapas, som gör det möjligt att fortsätta kampen även efter revolutionen. När kvinnans syn på sig själv förändras, så kommer också mannens syn på henne att förändras.

I likhet med männen kommer arbetarkvinnornas medvetenhet att växa fram under kampen, i en konfrontation med kapitalisterna och facket. Under kampens ‘gång måste mannen fås att inse att han spelar på kapitalisternas villkor om han bekämpar kvinnornas deltagande.

Arbetarklassens befrielse ligger i en gemensam kamp för socialismen. För att det ska kunna ske måste vi också kämpa mot det ideologiska förtryck som kapitalismen utövar på oss. Kampen är gemensam och måste föras gemensamt!

Kvinnan har länge behandlats av kapitalisterna som enbart arbetskraftsreserv. Hon har främst anställts vid högkonjunkturer och då fått de mest umbärliga jobben. Vid lågkonjunktur har hon fått sparken först. Idag finns en tendens till förändring av detta förhållande:

- Det har blivit allt svårare för företagen att importera unga, friska arbetare pga restriktioner och att den svenska arbetsmarknaden inte längre ser så ljus ut.
- De svenska arbetarna förbrukas snabbt, redan efter några år på verkstadsgolvet minskar arbetarnas produktivitet.
- För att klara familjeförsörjningen är kvinnan tvingad att gå ut och jobba. För att arbetslöshetsstatistiken bland kvinnor inte ska verka alltför oroväckande, har regeringen gått ut med 5-kronorsreformen.
- Kvinnan är billig arbetskraft. Hon får ta de mest monotona och sämst betalda jobben, sådana jobb som manliga arbetare skulle vägra ta.
- Lagen om anställningstrygghet kommer formellt att leda till mer likvärdiga anställningsförhållanden för män och kvinnor. Denna lag innebär att uppsägningstiden varierar med antalet arbetsår och levnadsålder. Kapitalisterna har en sådan makt över oss att de kan kringgå den här lagen. De kan använda sig av metoder som medför att arbetarna "frivilligt" slutar, t ex att arbetare ideligen blir omplacerade, får påtagligt sämre jobb, får sämre lön, tvingas att ta skiftarbete eller dagtid m m.

Allt detta bidrar till att den unga kvinnan i högre utsträckning kommer att söka jobb. Hon blir nödvändig på arbetsmarknaden och betraktas inte längre som enbart arbetskraftsreserv.

Man kan tänka sig att i framtiden större delen av reservarmen kommer att utgöras av de som inte har orkat med det hårda tempot, de utslagna på skyddade verkstäder och AMS-kurser. Men för att dessa kategorier ska komma att användas som arbetskraftsreserv i industrin måste ytterst ovanliga förhållanden råda, t ex krigstillstånd. Under lågkonjunkturer släpps investeringsfonderna fria för att möjliggöra nyinvesteringar. När sedan högkonjunkturen närmar sig kommer industrierna att stå rustade med mindre arbetskraftsintensiva maskiner. Om kapitalisterna behöver rekrytera arbetare från reservarmén, kommer dessa främst att utgöras av unga kvinnor och utlänningar.

Förtrycket på arbetsplatserna

Det finns utpräglade kvinnoindustrier såsom textil och konfektion, det finns "blandade" industrier, oftast lättare metallindustri, och industrier där kvinnorna är så gott som orepresenterade, den tyngre industrin.

Men kvinnornas situation på dessa industrier är likartad. Det förtryck kvinnan drabbas av är detsamma. Det är kvinnan som har de tråkigaste, mest monotona och uppstyckade jobben och därtill de sämst avlönade. Den *alienation* i arbetet som drabbar hela arbetarklassen, kommer kvinnan att uppleva starkare än mannen. Hon har större behov av verklighetsflykt, större behov av att fly från det trista monotona jobbet. Då jobbet inte kräver någon större tankeförmåga, finns tid att tänka. För att slippa ifrån personliga, ekonomiska och andra problem är det lätt att fly in i veckotidningarnas och kändisarnas värld. Därför kommer tjejernas samtal oftast att röra sig om mode, kändisar och killar, istället för snack om vad man kan göra åt sin situation. (Nu menar vi inte, att killarna inte skulle drömma sig bort, det gör de genom att drömma om den flotta sportbilen, båten, utvikiningsflickan o dyl som de aldrig kan få. Men killarna snackar i högre grad om sin arbetssituation än tjejerna, om vad man kan göra. De

finner sig inte i samma förtryck som tjejerna.)

De yngre arbetarkvinnornas situation

Tjejer (liksom killar) tvingas ofta att bo hos sina föräldrar tills de fyllt 18 år och blivit fullbetalda. De kan inte klara sig själva på sin urusla lön. Detta medför att hennes ekonomiska krav inte blir så höga, eftersom hon får mat och husrum ganska billigt. Räcker lönen till kläder och nöjen så är det bra. Har hon flyttat hemifrån ställer hon nog större krav på högre lön.

Hon är fortfarande fången av samhällets syn på kvinnans roll, och hon tar i regel inte jobbet på allvar. De tjejer som är ogifta eller barnlösa tänker mest på killar och nöjen. Hon ”drömmer” om sin kommande familj, som ska ge trygghet m m i hennes otrygga situation. Otryggheten yttrar sig i att hon vill flytta hemifrån, men oftast har hon inte råd – hon känner sig som en belastning för sina föräldrar och strävar efter att frigöra sig från sina föräldrar. Hon ser då hemmafrurollen som ett alternativ till sin situation. Därför drömmer hon sig bort från jävliga arbetsförhållanden, istället för att försöka förändra dem.

De äldre arbetarkvinnornas situation

Hon är i regel gift eller har varit gift. Hon tvingades kanske ut på arbetsmarknaden av ekonomiska skäl och/eller för att bryta hemmafruisoleringen. Hon har blivit medveten om att alternativet till trista jobb med dålig lön inte är att gå hemma. Eftersom hon har större erfarenhet och kanske också mera självförtroende än de yngre, flyr hon inte undan problemen utan griper sig an dem. Hon är öppnare då det gäller att förändra arbetsförhållandena. I kampsituationer ställer hon villigt upp och kan också vara en ledande och pådrivande kraft. Ett mer regelbundet politiskt arbete är hon däremot inte så pigg på, då hon anser sig ha ont om tid. Hon ägnar stor tid åt familjen, praktiskt arbete i hemmet, och hemmavarande barn.

Kvinnans anpassning till nuvarande situation och hennes passivisering leder till att hon *inte* har några *drömmar om att göra karriär*. Eftersom hon oftast inte räknar med någon förändring av sin situation genom förändring av arbetet utan genom giftermål, är hon inte uppknuten till företaget på samma sätt som mannen. Förmannen är oftast kort och gott förman för kvinnan, medan det mellan förmannen och manliga arbetare kan bli ett förhållande ”oss karlar emellan”. Mannen känner ofta en samhällelig press på sig att ”bli någonting”, och därför är det viktigt med ett gott förhållande till basen och överordnade. Om han inte kan få ett bättre arbete direkt i företagets regi, går det ju alltid den fackliga vägen. Kvinnan har i allmänhet inte några drömmar om facket, eftersom hon inte riktar in sig på en karriär där och inte heller kommer så mycket i kontakt med det fackliga arbetet. Andra hinder är också att hon varken har tid eller ork, pga att hon oftast ensam sköter hem och barn. Hennes inställning till facket är oftast likgiltighet.

Ett tankvärt *exempel* från Luxor i Motala: den första från facket självständiga strejk som inträffat i Luxors 50-åriga historia, ägde rum på en helt kvinnlig avdelning. Strejken var visserligen kort, 2 timmar, men intensiv och gav resultat. Kvinnorna utgör ca 50% av arbetarna på Luxor.

Dålig politisk skolning

Arbetarkvinnans allmänna inställning till politik kan sammanfattas med att ”det är sånt som gubbarna i riksdagen sysslar med”. Hon har problem med tid, är uppknuten till familjen och har en sämre politisk skolning än männen. Även om hon till skillnad från männen inte ställer några förhoppningar till karriär och därvid knyts upp något, så är hon ändå bunden. Hennes skolning saknar de mest elementära grunder, vilket vi måste vara medvetna om. Detta gör att

ett regelbundet arbete kan försvåras, eftersom hon inte har de elementära grunderna är det lätt att hon blir förbisprungen om vi inte är medvetna om detta problem.

Kampfrågor

Driv lönekampen så att den blir ett led i kampen mot lönesplittringen

Det är viktigt att skapa "rörelse" på sin arbetsplats. Det är viktigt att ha något att snacka utifrån, något många upplever som väsentligt och följer med intresse. Oftast är det svårt på kvinnoavdelningar att ta upp större frågor direkt, typ fast månadslön och arbetsrotation. Medvetenheten och kampviljan är inte tillräckligt utvecklad. Många nöjer sig med dåliga löner pga att de kanske inte jobbat tidigare och därför tycker att det är bra att överhuvudtaget tjäna egna pengar. En del har kanske jobbat inom vård eller i affär förut och tjänat sämre där.

Vad vi här vill påvisa är nödvändigheten av att vi vid *direkta lönesänkningar* måste ta upp kamp. Dessa lönesänkningar yttrar sig i omstudier av ackord, då man uppnått det beryktade "taket" för vad man får tjäna. Ett moment läggs till eller dras ifrån just för att företaget då ska kunna sänka lönen. Dessa direkta lönesänkningar drabbar oftare tjejer än killar, eftersom företaget utnyttjar tjejernas passivitet och okunnighet om avtal o dyl. Men vid något så påtagligt som en lönesänkning reagerar de flesta på ett eller annat sätt. För det mesta stannar det vid ilska.

Det gäller för oss att visa på att dom inte kan behandla oss hur som helst. Det är vår uppgift som kommunister att alltid gå i spetsen, att mobilisera våra arbetskamrater även när det gäller lönekamp. Att ta kamp mot försämrade levnadsförhållanden, vilket en lönesänkning resulterar i.

Även om det är en laglig, individuell, inomkapitalistisk kamp och denna kamp i sig inte pekar framåt, så stärker den ändå känslan av att vi kan göra något. Denna defensiva kamp kan tjäna som skolning om de rättigheter som vi redan har. På många kvinnoavdelningar och industrier råder inte ens avtalsenliga förhållanden. Man kan förklara vad avtalen innebär, avtalens begränsningar, vår ofrihet och att facket har skrivit under på allt detta. Tänk er själva vilket kaos det skulle bli för företaget, tidsstudiemännen, om en massa arbetare börjar begära omstudier och/ eller kontrollstudier av ackord! Fackgubbarna skulle bli förtvivlade! Även om det bara är tidsstudiemännen man käftar med, så skapas ändå en grund för opposition, och självkänslan ökar då man vågar säga ifrån.

I *agitationen* måste vi ge perspektiv på vägen ut ur den taskiga situation vi nu befinner oss i, även om vi inte alltid använder oss av sådana begrepp som revolution och socialism.

Vi måste peka på att det är vi själva som måste handla om vi ska få någon förändring. Ska vi vänta på att facket ska göra något, får vi vänta till döddagar.

Det är viktigt att ta upp *varför* lönerna sänks. Att det har ett samband med avtalsrörelsen, det ekonomiska läget, att staten alltmer tar hand om lönesättningen som ett led i genomförandet av en statlig lönepolitik. Argument: vi blir alltmer beroende av statliga bidrag, en arbetarfamilj klarar sig inte utan bidrag från staten, bostadsbidrag o dyl. Det är också så att kvinnor utnyttjas, just för att de finner sig i mera än vad mannen gör. Vi har de monotonaste och tråkigaste jobben och också sämst betalt. Varför?

Det är likaså viktigt att ta upp att det inte räcker med att vi nu får vårt ackord höjt eller får bibehållet pris. Vi måste ta upp att det bl a är ackorden som splittrar oss. Att det är dessa som gör att vi inte kan ena oss för att höja våra löner och förbättra förhållandena på vår arbetsplats.

Vi snackar likaså om att det finns något ännu jävligare som heter meritvärdering. Något som troligen både facket och företaget snart kommer att genomföra över våra huvuden. Arbets-takten och stressen snackar vi givetvis också om.

Denna defensiva lönekamp är en viktig utgångspunkt för medvetandegörandet och för att skapa lite ”rörelse”.

I det långsiktiga och ”tröga” politiska arbetet på en arbetsplats där kampviljan och medvetandenivån inte är så hög, är förutsättningen för att överhuvudtaget få igång någonting att vi bedriver lönekamp.

Månadslön

Det är ett viktigt krav för oss. Samtidigt står månadslönen som sådan inte i motsättning till arbetsköparens krav. *För kapitalisten* betyder månadslönen att takten sänks något, kvaliteten blir bättre, sjukfrånvaron något mindre och *antalet felfria produkter mycket större*. *För oss* är månadslönen *grunden för en fortsatt kamp* mot arbetsförhållandena, då främst lönesplitt-ringen.

Hur ska månadslönens grundstorlek fastställas?

När vi pratar om månadslön, måste vi ha klart för oss att den måste kopplas till någonting när grundstorleken ska fastställas! För månadslönens bestämning måste lönestorleken kopplas till *antingen arbetet eller arbetaren*. Under förutsättningen att vi inte redan idag aktivt vill driva frågan om lika lön för alla.

Längre ner försöker vi utreda vad de olika alternativen innebär för arbetarkvinnornas del.

Hur ska avtalshöjningarna fastställas?

Om vi genom kamp lyckas att genomdriva månadslön kommer initiativet ändå efter ett tag att glida ifrån oss. Det innebär att förhandlingar om lörens höjning kommer att skötas av facket.

Löneglidningen. Eftersom den försvinner (upparbetning av ett ackord), så kan vi räkna med följande alternativ som ersättning:

- Månadslönen blir helt indexreglerad.
- Månadslönen blir i princip indexreglerad. Hur nära lönen ska följa principen (index) blir beroende av förhandlingar. Från gång till gång förhandlas fram hur mycket ramarna tillåter att ”den garanterade löneglidningen” följer index.

Takten. Den del av höjningen som inte ingår i löneglidningen kommer främst att bli beroende av vilken takt som facket och företaget enar sig om. Lörens höjning kommer att bli klart beroende av vilken takt som är möjlig att genomföra.

Det innebär att skillnaden i ett sådant läge inte speciellt kommer att skilja sig från ackorden. Lönen blir mer eller mindre klart kopplad till takten.

Arbetsköparen kommer alltid och oavbrutet att sträva efter ett system att koppla lönen till takten. Att få igenom ett lönesystem som i första hand klart premierar arbetsmängden, i andra hand andra önskvärda faktorer.

Men ackorden är alltså inte tillräckligt effektiva. Det är inte arbetsmängden i allmänhet kapitalisterna vill öka. *Det är kvantiteten felfria produkter de vill, och måste, ha under kontroll!*

Månadslön kopplad till arbetaren

Det innebär en värdering av arbetarens meriter, duglighet – dvs meritvärderingen. Den kommer att slå hårdare mot kvinnan än mot mannen:

- Hon anses *mindre användbar*. Många fördomar säger ju att en kvinna inte klarar av det och det jobbet. Visserligen opponerar hon sig kanske inte i samma grad som männen, men det blir säkert inte avgörande i kvinnornas fall. Det är bara en gummiregel, tänkt att sänka misshagliga personers löner. Inte att användas för att höja en hel grupps (arbetarkvinnornas) löner.
- *Hennes yrkeskunnighet* är oftast mindre än mannens, eftersom hon traditionellt inte skaffar sig en yrkesutbildning inom industrin.
- *Hennes frånvaro* är något större (generellt för arbetarmannen 10%, för arbetarkvinnan 12%). Den utmärks för kvinnornas del med framför allt korttidsfrånvaro (svårighet att få sjukintyg på sådan), medan mannens framför allt är långtidsfrånvaro med läkarintyg. Det är i regel hon som stannar hemma när barnen är sjuka. Den nya föräldrapenningen (rätt till sammanlagt 10 dagars ”sjukfrånvaro” per år för att sköta alla barnen vid sjukdom) kommer nog inte på länge att påverka det faktumet. Den nya sjukförsäkringen (90% av bruttolönen, betalning av skatt m m) kommer inte heller att påverka det. När barnen är sjuka är det besvärligast de första dagarna, innan någon hjälp har ordnats (om det alls går att ordna). Är de 10 föräldradagarna utnyttjade, vilket de lätt blir med ett par barn, får man oftast ingen sjukpenning den första karensdagen. (Kommer sjukanmälningen inom 20 dagar från förra sjukperioden får man betalt från och med första dagen, annars inte.) Eftersom kvinnan i regel är mer lågavlönad än mannen, förlorar familjen minst på att hon stannar hemma. Dessutom ingår oftast städning och andra hemsysslor i kvinnans arbete. Det är vanligt att frun stannar hemma en vecka då och då, för att klara av allt det som ligger efter.
- *Hennes ansvar*: plikttrogenheten är kanske något större, men eftersom hon inte har några karriärförväntningar utan ser till hemmet i första hand, så kommer ändå poängen att bli mindre.

Allt det här leder till att *meritvärderingen blir en förstärkning av den lönesplittring som nu finns mellan män och kvinnor*. Kvinnorna kommer också i fortsättningen att vara de värst drabbade. De får de mest monotona jobben, är lägst betalda.

Månadslön kopplad till arbetet

Detta innebär en värdering av arbetets svårighetsgrad – dvs *arbetsvärderingen*. Idag slår arbetsvärderingen i likhet med meritvärderingen också hårdast mot kvinnan. De förändringar som LO kan komma att genomföra kommer nog inte att förändra den situationen. De driver t ex att tunga, mer rörliga, jobb ska värderas högre än nu. Det riktiga måste ju vara att istället värdera tunga men rörliga jobb lika som monotona, mer maskinbundna.

Här kommer dessutom den mer ideologiska aspekten in, den som värderar högre beslutsfattande högre än det dagliga slitet för att arbeta efter beslutet. Men det kan vi inte kritisera nu, det är fortfarande mest en propagandistisk fråga och kommer ganska länge att förbli det.

Men det är ändå genom att koppla månadslönen till arbetsvärderingen, som vi kan börja göra något åt arbetarkvinnornas och andra utsatta grupps situation.

Kampen för att knyta lönen till arbetet och inte till vissa premiesystem kommer alltid att vara

aktuell för oss. Förlorar arbetsköparen den kampen en gång, så kommer han att ta upp den igen med ett annat premiesystem i bakfickan. Det är nämligen ett livsvillkor för honom att knyta lönen till arbetsmängden.

Kampen för en förändring av den nuvarande arbetsvärderingen kommer också alltid att vara aktuell för oss.

Hur gör vi det? I kampen för månadslön måste vi koppla den till något.

- I första stadiet kopplar vi den till arbetsvärderingen. Den enda kritiken vi på det här stadiet tar upp är värderingen av förhållandet mellan tunga, *mer rörliga, jobb och monotona, lättare, men mer bundna*, jobb. De två typerna *måste jämföras*. På de förra jobben sitter oftast killar. De kan acceptera ett hårdare jobb, om de bara får ha sin rörelsefrihet. På de monotona, maskinbundna, men fysiskt inte så tunga sitter oftast tjejer. De orkar ofta inte med den första typen av arbete.
Det här stämmer naturligtvis inte överallt. Men på de industrier där det jobbar ungefär lika många av bägge könen, är det typiskt.
Därför innebär det här ett första slag mot lönesplittringen.
- Fortsatt kamp för en *förändring av arbetsvärderingen*. Nu kommer vi in på frågan om arbetsrotation och arbetstakten.

Var kommer kampen mot takten in?

Förhandlingar mellan facket och företaget kommer alltid att ske om både takten och om lörens form och storlek. Försämringar i form av reallönesänkningar eller långsamt ökande stress är svårt att ta kamp mot idag. Men påtagliga, omedelbara försämringar, som visar sig idag i form av omstudier (påverkar lönen och därmed takten, eftersom arbetarna då strävar efter att öka takten för att behålla lönen) måste vi ta kamp mot.

Men vi kan inte lösa problemet med den ökande takten genom att slå mot den. Den kan vi bara slå mot just genom att bråka vid omstudier och/eller kontrollstudier. Det är ju den försämrade prislistan som ytterst ligger till grund för den nya taktökningen.

Men vårt krav är ju att arbetarna ska ha månadslön och själva kontrollera sin arbetstakt? Det kravet måste väl förbättra situationen?

Det är fortfarande bara ett propagandistiskt krav. Med kopplingen på det viset, kommer det dessutom aldrig att bli ett verkligt krav. Vi måste ju slå mot alla de faktorer, som hindrar oss i våra ständiga (I) försök, att vi och inte företaget ska bestämma vår arbetstakt. Vad vi måste rikta in oss på för att slå mot takten och monotonin i arbetet är arbetsrotation.

Arbetsvärdering och arbetsrotation är intimt sammankopplade!

En förutsättning för att kravet på arbetsrotation ska kunna förankras bland arbetarna är, att det kopplas ihop med månadslönekravet. Som det är nu med ackorden, så upplever – och inte bara det, det är så – de flesta arbetsrotation som en ytterligare press på sig.

Att med den hårda arbetstakt som nu finns ideligen hoppa över till nya tempon och tvingas lära sig dem under samma pressande takt är en alltför hård press. Reserverna har visserligen omväxlande jobb, men de tvingas kanske varje vecka hoppa in på ett nytt arbete. Att lära sig de bekvämare arbetsställningarna och de förenklingar i arbetet, som gör det uthärdligt, tar oftast mer än en vecka.

Om vi nu inte har månadslön, utan fortfarande dras med ackorden, kan vi i alla fall inte ta upp

frågan. Men då får vi gör det så, att vi vill förlänga arbetsmomenten – försöka tillkämpa oss tempon som tar så lång tid som möjligt att göra, och därför blir mindre uppsplittrade och monotona.

För att kunna genomdriva arbetsrotation fordras inte bara att månadslönen är införd, utan också att den är kopplad till arbetsvärderingen. Idag är det så, att många kvinnor inte orkar med de tyngre arbeten, som många män har. Det är också så att många män inte skulle stå ut med de stillasittande och monotona arbeten som kvinnor ofta har. För att under sådana förhållanden kunna genomföra en arbetsrotation måste vi förändra själva arbetena. Vårt enda sätt att slå mot den hårda takten är:

- Förlängda arbetsmoment, samt att vi kontrollerar och reparerar våra arbeten.
- En arbetsrotation, där arbetsköparen aldrig har ett riktigt grepp om vilka arbetsuppgifter vi egentligen har.

Det här ligger långt bort från idag. Nu har vi ingen egentlig möjlighet att driva igenom det. På samma sätt som vi inte regelbundet (undantaget strejksituationer och liknande) kan påverka lörens storlek, så kan vi inte heller i normala fall direkt påverka takthöjningarna. Det är ju de två medel arbetsköparen har att spela med för att öka utsvettningen av oss.

Arbetsrotation och kamp mot arbetsvärderingen är det enda som kan slå mot lönesplittringen

Samtidigt som vi kritiserar arbetsvärderingen, så måste vi bryta ner de nuvarande arbetena. Idag kan inte alla ta de olika arbetena, även om de som sådana inte är kvalificerade. Denna nedbrytning är nödvändig för att kunna driva igenom en arbetsrotation.

Lyckas vi inte, så kommer det att utvecklas en hierarki även inom små produktionsgrupper, som ansvarar för ett större arbetsmoment. Då blir det så att några inom gruppen utför de tunga och svåra arbetena, medan de övriga i gruppen får ta resten.

Vissa arbeten går kanske inte att göra lättare eller låta maskinell utrustning underlätta. Då får vi istället attackera det genom att kräva att det ska ingå fler arbetskamrater i gruppen.

Genom att fortsätta på detta sätt, så undergräver vi också den lönesplittring som finns mellan olika arbetargrupper. I detta fall mellan män och kvinnor. Den lönesplittringen beror till stor del på att de får helt olika arbetsuppgifter.

Vi kan inte i allmänhet kräva lika lön för alla arbetare, utan måste attackera lönesplittringen genom att koppla månadslönen till arbetsvärderingen, och därefter förändra *både värderingen av de olika arbetena och själva arbetena*. Detta kommer vi naturligtvis aldrig att kunna förhandla oss till. Det ena sättet att genomdriva det är en enad och stark arbetarkamp.

Detta kommer alltså inte att påverka lörens storlek, utan enbart lönesplittringen.

Principiellt kan lörens storlek endast påverkas av att vi alla blir yrkeskunnigare och därmed mer svårersättliga. Men om alla arbetare skulle bli det (vilket är villkoret för att lören generellt ska kunna höjas), så skulle vi fortfarande vara lika lättersättliga som nu. Då blir det ju inga problem att kunna ersätta en arbetare med en annan.

När arbetarnas kunskaper om produktionen utvidgas, så får det andra följderna än högre lön för alla. Det leder till en självsäkerhet och ett självmotstånd, som väcker insikten att arbetarna inte behöver några kapitalister för att organisera samhället. Samhället och en medvetenhet om att på alla områden bekämpa förtrycket av arbetarkvinnan, kan inte föras isolerat i separata

kvinnoceller.

Organiseringen i arbetsplatsarbetet

Vår grundläggande uppfattning är att arbetarna ska organisera sig självständigt från facket. Vi arbetar för att de klassmedvetna och kampvilliga arbetarna ska organisera sig i arbetsplatsgrupper och bedriva ett regelbundet arbete. De kan ge ut flygblad och arbetsplatstidningar, som ska vara ett språkrör för arbetsplatsgrupperna, men även för de oorganiserade arbetarna.

I grupperna kan man värdera sina erfarenheter, bedriva studier och förbereda sig för kampsituationer. Därför är det viktigt att kampledere, som vågar ställa sig upp och tala för sina kamrater, organiseras.

Bland de kvinnor som arbetat en längre tid har det ofta utvecklats ett kampavantgarde. Men genom fördelningen av olika arbetsuppgifter på män och kvinnor är de manliga och kvinnliga kämparna isolerade från varandra. Splittringen på arbetsplatserna är något som bara hjälper kapitalisterna. Vi har inte råd med en organisatorisk uppsplittring som ytterligare förstärker splittringen.

Ett gemensamt agerande, som inte enbart tar upp en arbetargrups isolerade intressen, utan analyserar situationen och formulerar krav för hela arbetarkollektivet, är nödvändigt idag. För detta krävs ett noggrant förberedelsearbete. Gruppen måste vara förberedd på vilka frågor som ska drivas och hur. Därför kan inte män och kvinnor agera var för sig, stråla samman vid vissa kampsituationer och sedan skilja sig åt på nytt. Klasskampen pågår ständigt!

De revolutionära arbetsplatsgrupperna har ett stort ansvar för att kvinnornas positioner förstärks inom arbetarklassen. Kvinnorna inom en grupp måste förbereda möten och studier om kvinnofrågan, skriva artiklar som ger kvinnorna, men även männen, en bild av hur kampen ska föras. Alla tjejer organiserade i arbetsplatsgrupper har ett stort ansvar på sig för att så sker!

Arbetet inom en kommunistisk organisation

Kampen för en medvetenhet inom Förbundet KOMMUNIST, om kvinnans ställning i det kapitalistiska

Förbundet KOMMUNIST har under hela sin historia haft separata kvinnogrupper, vars uppgift varit att driva kvinnofrågan. *Men det har de inte gjort.* Det är inte heller konstigt, eftersom *de inte haft någon bas för sitt arbete.* De skulle påverka arbetsplatsarbetet och andra arbetsområden, men har inte kunnat ingripa eftersom de inte direkt deltagit i det arbetet.

De övriga delarna av förbundet har i väntan på material och politiska riktlinjer för ett kvinnoarbete så småningom glömt själva frågan. En debatt har påbörjats flera gånger och det bärande temat har då varit att FK inte inser frågans betydelse. För detta missgrepp måste faktiskt tjejerna inom FK ta på sig ansvaret! Vi har fallit in i den traditionella passiviteten, sagt att något måste bli gjort och sedan väntat på att andra skulle göra det.

Ett exempel: på andra områden – ungdoms, militär – har det vuxit upp en flora av tidningar, när de som arbetat med frågorna saknat språkrör. Olika kvinnogrupper inom FK har däremot nöjt sig med att kräva en tidning. En del tjejer har sedan dragit slutsatsen att det inte går att göra något i FK, när man är tjej. Men gör man inget själv, så går det inte att göra något någonsans, oavsett vilka organisationsformer man kommer fram till!

Ska vi kräva att få delta i den revolutionära kampen, så måste vi också ta på oss ett

ansvar!

Detta löser däremot inte problemet med tjejernas ställning inom förbundet. Det är ett problem som angår alla i organisationen. Det är ju ett problem som berör framför allt de arbetare som kommer in i förbundet. De drabbas av ett hårt politiskt och intellektuellt förtryck, som de inte kan bryta med en gång, bara för att de vill arbeta kommunistiskt,

Dessa saker krävs för en förändring:

- Kvinnorna organiserar sig tillsammans med männen i olika celler. Det gäller både arbetsplats- och bostadsarbetet.
- Kvinnorna inom cellerna har ansvaret för att studier och möten i kvinnofrågan bedrivs. De har ansvar för att formulera krav, som dels tar upp det speciella förtrycket av arbetarkvinnorna, dels gör att kampen kan föras gemensamt av både män och kvinnor.
- En ansvarig utses nationellt, som sammanställer och vidarebefordrar allt material i kvinnofrågan som produceras. Uppgiften bör givetvis knytas till någon arbetsplatsansvarig.
- I det teoretiska arbete som måste påbörjas ingår en klassanalys speciellt gällande kvinnorna.

För att mer allmänt *underlätta kvinnornas deltagande* i vårt arbete krävs just de saker som vi nu arbetar med att förbättra:

- En förbättring av språket i allt vårt material.
- Ordentligt skolningsmaterial, samt en planering för våra studier.
- En fungerande demokratisk centralism, som innebär att material kommer ut i god tid, att tillräckligt utrymme ges för diskussionerna innan beslut fattas osv.
- Vettiga och utvecklande politiska uppgifter. Detta sker mer och mer, när även tjejerna börjar inse att det finns plats för dem inom industrin.

Till sist:

Vi har som kommunistiskt organiserade tillgång till en helhetspolitik. Men den är inte fullständig om inte också kvinnofrågan integreras med den. Vi, tjejer, som arbetar i Förbundet KOMMUNIST, har möjlighet att driva på, utveckla våra synpunkter, arbeta fram krav på våra arbetsplatser. Idag är vi inte lika många som killarna i organisationen, men det måste vara vårt framtida mål. Vi ska lyckas med att få arbetarkvinnorna att delta i ett kommunistiskt arbete, att få dem att bidra med sin del för vår allas frigörelse.

MF, LL, ER – Motala